

Makale Gönderim Tarihi: 20.02.2020 Makale Kabul Tarihi: 10.05.2020

Araştırma Makalesi

KUR'AN'DA İDEAL GENÇLİK MODELİ*

Musa GÜLER**

Öz

Dünyaya eşrefi mahlukat olarak gönderilen Ademoğlu, tarihin başlangıcından itibaren her dönem müsbet ve menfi durumlarla karşılaşmıştır. Karşılaşılan bu durumların hem sebepleri hem de sonuçları olmuştur. İnsanoğlu, böylesine karmaşıklıkların yaşandığı bir gezegende, istikamet üzere yaşamak için kendisini yaratan Yüce Allah'ın mesajına kulak vermesi gerektiğini unutmamalıdır. En faal ve en verimli dönem olan gençlik zamanında kişinin bunun gerçekleştirilmesi daha çok önem arz etmektedir. Çünkü İlmî, irfanî, ahlakî, imanı, tevhidi haslet ve tutumların işlerlik kazanıp kökleşebileceği anlar daha çok gençlik döneminde olabilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'e baktığımız zaman, ideal gençliğe dair birçok örnekle karşılaşabilmekteyiz. Bunlar arasında Kabil'in kin ve hasedine karşılık Habil'in hilm ve samimiyetini, putperest toplumuna, babasına ve Nemrut'a karşı genç İbrahim'in sürdürdüğü tevhid mücadelesini, Züleyha'nın ısrarlı şehvi isteklerine karşı Yusuf'un sergilediği iffet ve edebini, zorba yöneticilerin baskılarına rağmen, Allah'tan başkalarına asla ilah demeyeceklerini haykıran Ashab-ı Kehf'in tutumunu, baskılara ve gurbete maruz bırakılan Musa'nın cesaret ve güvenini, kendisine babasız çocuk müjdesi verilince, Meryem'in sergilediği iffet ve haya duygusunu, temel değerlerin kökleşmesi adına Hz. Lokman'ın evladına tavsiyelerini görebilmekteyiz. Dolayısıyla ideal bir gençlik, ancak ve ancak, Rabbimizin zikrettiği bu model gençliği örnek almak suretiyle mümkün olacaktır. Bu çalışma da bu anlayışa binaen Kur'an-ı Kerim eksenli olarak hazırlanmış ve idraklere sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, ideal, gençlik, monoteizm, alçakgönüllülük, zulüm.

Atıf: Güler, Musa. "Kur'an'da İdeal Gençlik Modeli", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25:1 (2020): 111-130.

* Bu çalışma yazarın "Kur'an perspektifinden Gençliğe Bakış" *Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı*, (15-16 EKİM 2018, Bingöl) başlığıyla sunduğu tebliğin genişletilerek yeniden düzenlenmiş ve makale formatına dönüştürülmüş halidir.

** Dr. Öğretmen, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, e-posta: musaguler12@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2577-3187

Ideal Youth Model in The Qur'an

Abstract

Humanbeing who is responsible for beating honorable Allah's back and call deserves either literal happiness by obeying divine order and prohibitions or by regarding these and obeying his soul deserves torment. Age of youth which is the most effective period of human is the most important period in terms of beating Allah's back and call. It becomes possible mostly at the time of youth since it's this time when scientific, knowledge, moral, faith, trait and characters become functional and established. When looked at The Qur'an carefully, it's possible for not seeing many kinds of examples about ideal youth. Habil's gentleness and sincerity in response to Kabil's enemy and jealous, prophet Abraham's monotheism struggle against pagan society, prophet Joseph's modesty against Züleyha's persistent lustful, Ashab al Kehf's accepting Allah as a single god despite of oppressions of despot administrator behavior, courage of prophet Moses who was exposed to oppression and abroad, the sense of virgin Mary's modesty and shyness when the good news was told that she had an orphan, order to establishing basic values, prophet Lokman's suggestions to his son are some of those. Therefore, an ideal youthful can be certain only by imitating the youth model that was told by Allah. This research was prepared and presented to cognitions and understanding as Qur'an's axis.

Keywords: Qur'an, ideal, youth, monotheism, modesty, cruelty.

Giriş

Gençliğin hazine değerinde görülmesi isabetli bir görüştür. Zira gençlik çağı, insan ömrünün en güçlü, en verimli ve en dinamik dönemidir. Gelişmeler ve toplumsal hadiselerle alakadar olma hususunda gençler daha hassas olabilmektedir. Örneğin; adalet, eşitlik, özgürlük gibi değerleri savunmada, bireysellikten çok toplumun ortak çıkarlarını düşünmede genel olarak gençlerin daha aktif oldukları görülmektedir. Bu sebeple her toplum, iyi eğitilmiş, ilim ve irfanla donatılmış gençliğe muhtaçtır. Çünkü gençlik, bir toplumun geleceğidir. Her toplum, kendi geleceğini güvence altına alacak, kendi değerlerini yüceltecek ve geliştirecek fertler yetiştirmeyi önemsemek durumundadır.

Ruhen ve bedenen sağlıklı genç nesiller, Kur'an'ın çağlar üstü mesajlarına bağlı yetiştikleri ölçüde toplum güçlü, insanlık da huzurlu olacaktır. Yani Kur'an ile iletişimleri sağlıklı olan, istikamet üzere yetişen gençlik; aile, millet ve tüm insanlık için huzur ve mutluluk kaynağıdır. İlahi mesajları dikkate almadan yetişen gençliğin ise fert ve cemiyet açısından çeşitli zararları olabilmektedir. Dolayısıyla gençliğin, Kur'an'ın mesajlarını, özellikle Kur'an'da hayatlarından kesitler sunulan genç şahsiyetleri iyi tanımaları, o şahsiyetlerin yaşadıkları olaylardan dersler çıkarmaları ve bunları örnek olarak yetiştirilmeleri elzemdir. Zira Kur'an kendisine hakkıyla tabi olan müminleri en doğru olana

iletir. Bireysel ve toplumsal hayatta saygıya, aşırılıklardan uzak, ölçülü olmaya sevk eder. Böylece dünya ve ahirette gerçek mutluluğa eriştirir. Bir hidayet kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de ilahi kelamın bu özelliği şöyle ifade edilmektedir: "Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola iletir; iyi davranışlarda bulunan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler." ¹

Dolayısıyla bu makalede öncelikle gençliğin tanımı yapılmıştır. Kur'an'da gençlik kavramına açıklık getirilmiş, ideal gençlik ve Kur'an konusu ele alınmıştır. Kur'an'da övgüyle zikredilen gençlik örnekleri ve içinde buldukları toplumda yaşadıkları hadiselerden alınabilen dersler ve öğütler tespit edilmiştir. Bu bağlamda Habil ve Kabil olayı, Hz. İbrahim ve Ashab-ı Kehf'in Tevhid Mücadelesi, Hz. Musa'nın güven, yardımlaşma ve cesareti, Hz. Yusuf ile Hz. Meryem'in hayâ ve iffeti, Hz. Lokman'ın oğluna nasihatleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

1. Gençlik Kavramı

Farsça kökenli bir sözcük olan genç kelimesi, lügatte "hazine, define" anlamlarına gelmektedir.² Türkçe'de ise genç; yaşı ilerlememiş, orta yaşlılık dönemine daha girmemiş, dinç kimse anlamlarına gelmektedir.³ Delikanlı ise çocukluk çağını aşmış, buluğa ermiş, genç, cesur, yiğit, anlamlarına gelmektedir.⁴ Gençlik ise ergenlikle orta yaş arasında geçirilen dönem olarak tanımlanmaktadır.⁵ Gençlik sözcüğü genç olma durumunu ve gençlerden oluşan topluluğu ifade etmek için de kullanılmaktadır.

Gençlik döneminde bireyde geniş bir hayal gücü bulunmakta, cesaret ve macera isteği üst seviyelerde seyretmektedir.⁶ Ayrıca bu dönem zindelik, kuvvet ve enerji açısından insanın en önemli devresidir. Bununla birlikte bu dönem hayatın karışık ve fırtınalı devrelerinin en üst seviyeye ulaştığı zaman dilimidir. Hayata dair tecrübeler edinme, yeni ve sağlıklı ilişkiler kurma, bireyde saklı bulunan istidat ve kabiliyetleri ortaya çıkarma, bunların birer imkân olduğunu anlama açısından gençlik çağı oldukça önemlidir. Bilimsel araştırmalara göre, gençlerin hayata bakışında, karşılaştıkları olaylar ve durumlara verdikleri tepkilerde, fikirde ve hedeflerinde diğer yaş grupları ile büyük ölçüde farklılık bulunmaktadır.⁷

¹ İsra,17/9.

² Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Doğu Yayıncılık, Ankara, 1970, s. 338.

³ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 463.

⁴ Doğan, *Sözlük*, s. 297.

⁵ Komisyon, *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara, 1998, I, s. 836.

⁶ Birsen Gökçe, *Gecekondu Gençliği*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1971, s. 15.

⁷ Süleyman Karacelil, "Ashab-ı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik ve Değerler" *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı, 21, Yıl, 2011, s. 207.

Bu bakımdan ideal gençliğin oluşabilmesi için Kur'an'da hayatlarından kesitler zikredilerek model gösterilen gençliği tanımak ve örnek almak gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü Kur'an, insanlığın hidayet rehberi olduğundan ideal bir gençlik için de en önemli kaynaktır.

2. Kur'an'da Gençlik

Kur'an'da genç/gençlik anlamında sabıyy, ğulâm, fetâ ve türevleri kullanılırken, ergenlik dönemini ifade etmek için "belağa" kavramı kullanılmaktadır.⁸ İlgili âyetlerde "Belağa eşüddeh" tabiri ergenlik çağına varmak anlamına gelmektedir. Örneğin Yusuf suresi 22. ayette söz konusu kavram bu anlamda kullanılmaktadır: *وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نُجْزِي الْمُحْسِنِينَ* "Ergenlik çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız."⁹ Nur suresi 59. ayette ise ergenlik dönemi "hulm" kelimesiyle daha net ifade edilmektedir: "Çocuklarınız ergenlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklar. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."¹⁰ En'am suresi 152. ayette de *حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ* ifadesi rüşdüne erişinceye (ergenlik dönemine erişinceye) kadar anlamında kullanılmaktadır.¹¹

Nisa suresi 6. ayette ise evlenme çağına gelenler için *حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ* ifadesi kullanılmaktadır.¹²

⁸ Rağib el-İsfahanî, *el-Müfredat fi'l-Garibil-Kur'an*, Thk. Muhammed Seyyid Keylanî, Daru'l-Marife, Beyrut, trs., s. 60.

⁹ Yusuf, 12/22. Hac suresi 5. ayette ise *يَتَّبِعُوا أَشُدَّكُمْ* ifadesi *yetişkinlik dönemi* anlamında kullanılmaktadır. "Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (aşlanmış yumurtadan), sonra uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuvları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder; yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin. Sen, yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir halde görürsün; fakat biz, üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır, kabarır ve her çeşitten (veya çiftten) iç açıcı bitkiler verir." Ayette ahiret hayatına şüphe ile bakanlara Allah, dirilmenin aklen kabul edilebilirliğini ve kendisinin buna kadir olduğunu göstermek için bazı misalleri dikkatlere sunarak insanı, geçirdiği evreleri ve tabiatı tefekküre yöneltmektedir.

¹⁰ Nur, 24/59.

¹¹ *Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız. (Birisinin hakkında) konuştuğunuz zaman yakınızın bile olsa âdil olun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt almanız diye emretti."*

¹² "Yetimleri deneyin. Evlenme çağına (buluğa) erdiklerinde, eğer reşid olduklarını görürseniz, mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler (ve mallarını geri alacaklar) diye israf ederek ve aceleyle getirerek mallarını yemeyin. (Velilerden) kim zengin ise (yetim malından yemeğe) tenezzül etmesin. Kim de fakir ise, aklın ve dinin gereklerine uygun bir biçimde (hizmetinin karşılığı kadar)

Genç anlamına gelen "feta" kelimesinin ilgili ayetlerde farklı şahıslar hakkında kullanıldığı görülmektedir.

a) Şehir kadınlarının Hz. Yusuf' tan delikanlı olarak bahsetmeleri: "*Şehirde birtakım kadınlar, 'Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz' dediler.*"¹³

b) Hz Yusuf'un hapis arkadaşlarından rüyalarını anlatan iki kişi hakkında kullanılması: "*Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, 'Ben rüyamda şaraplık üzüm sığıtım gördüm' dedi. Diğeri, 'Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz' dedi.*"¹⁴

c) Yusuf'un yanındaki görevliler hakkında kullanılması: "*Yûsuf, adamlarına dedi ki: 'Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.'*"¹⁵

d) Hz Musa'nın yol arkadaşı için kullanılması: "*Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti: 'İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim' ve 'oradan uzaklaştıklarında Mûsâ beraberindeki gence, 'öğle yemeğimizi getir, bu yolculuğumuzdan dolayı çok yorgun düştük' dedi.'*"¹⁶

e) Zalim hükümdarın şerrinden kaçarak mağaraya sığınan ve Ashab-ı kehf diye adlandırılan imanlı gençler hakkında kullanılması: "*Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, 'Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır' demişlerdi. Biz sana onların haberlerini doğru olarak hikaye ediyoruz. Onlar genç bir zümre idiler. Rablerine imân etmişlerdi ve biz de onların hidâyetini arttırmış idik.'*"¹⁷

f) Müşriklerin Hz. İbrahim'i "putları diline dolayan bir genç olarak nitelermeleri: "*İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk, dediler.*"¹⁸

g) İffetli mümine gençler hakkında kullanılması: "*Sizden kimin, hür mü'min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mü'min genç kızlarınızdan (cariyelerinizden) alsın.'*" "*Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde*

yesin. Mallarını kendilerine geri verdiğiniz zaman da yanlarında şahit bulundurun. Hesap görücü olarak Allah yeter."

¹³ Yusuf, 12/30.

¹⁴ Yusuf, 12/36.

¹⁵ Yusuf, 12/62.

¹⁶ Kehf, 18/60, 62.

¹⁷ Kehf, 18/10, 13.

¹⁸ Enbiya, 21/ 60.

etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları buna zorlarsa bilinmelidir ki hiç şüphesiz onların zorlanmasından sonra Allah (onları) çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.”¹⁹

Yukarıdaki ayetlerde çeşitli vesilelerle, inanmış gençlerden ve gençlik döneminden bahsedilmektedir. Dolayısıyla hayata hazırlık için insan ömrünün en önemli dönemi gençlik yılları olduğu ve bu dönemin Allah'ın bir lütfu olarak görülmesi ve iyi değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Kur'an'da Peygamberlerin ve genç müminlerin yaşadıkları hadiselerden ders çıkarılması; ideal gençliğin meydana gelmesi için eğitimde bu örneklerin model olarak sunulması önem arz etmektedir.

3. Kur'an ve İdeal Gençlik

Yüce Allah, insanı selim bir fitratta yaratmış, doğru ve yanlış ayırt etmesi için ona akıl bahşetmiştir. Ayrıca fert ve toplumun saadet yollarını göstermek amacıyla Peygamber ve Kitap göndermiştir. Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gönderilen Kur'an, insanlığın hidayetini esas alan temel kaynaktır. Bu sebeple insanlık özellikle gençlik, Kur'an'ın mesajına kulak vermek durumundadır. İlahi mesajları dikkate alan gençliğin insanlık için önemli bir değer haline geldiği, geçmiş toplumların kıssalarından anlaşılmaktadır. Bu meyanda Kur'an-ı Kerim'de gerek önceki Peygamberlerin gençlik yıllarında yaşadıkları, gerekse Allah'a inanan gençlerin kendi toplumlarıyla yaşamış oldukları birçok ibretli hadise zikredilmektedir. Kur'an'ın hak olarak nitelediği bu hadiseler bir hikâye olsun diye değil, uyarma, öğüt verme ve ders çıkarma amacıyla anlatılmıştır.²⁰

Kur'an'da ideal örnek olarak zikredilen Habil, Allah'a samimi kul olan ilk genç olarak bilinmektedir. O, takvası sebebiyle Kabil tarafından şehid edilmiştir. Hz. İbrahim, genç yaşta Allah'ın birliğine ve sadece ona boyun eğmek gerektiğine inanmış bu sebeple zalim düzene başkaldırmıştır. Bunun neticesinde ateşlere atılmış, hicret etmeye mecbur kalmıştır. Hz. Yusuf, günahlardan sakındığı için iftiraya maruz bırakılmış, genç yaşta hapse atılmıştır. Hz. Musa, genç yaşta imanından dolayı Firavun'un hışmına uğramış ve memleketinden uzak, gurbet hayatıyla karşılaşmıştır. Hz. Meryem gençliğin baharında iken ağır bir imtihanla yüz yüze gelmiş ve iffetin sembolü olmuştur. Bir avuç genç olan Ashab-ı Kehf, zulüm diyarında, dünyalık makamları değil, Allah'a imanlarının gereğine göre yaşamayı yeğlemişlerdir. Bu sebeple zalim yöneticilere değil,

¹⁹ Nisa, 4/25; Nur, 24/33.

²⁰ İdris Şengül, "Kur'an Kıssalarının Tarihi Değeri", IV. Kur'an Haftası Kur'an Sempozyumu, 17-18 Ocak, Fecr Yayınları, Ankara, 1998, s. 170.

Allah'a teslim olan imanlı gençler olarak tanınmışlardır.²¹ Buradan hareketle konuyu, ilgili ayetler bağlamında ele almaya çalışacağız.

3.1. Habil'in İhlâsı ve Kabil'in Hasedi

Kur'an'ı Kerim'de zikredilen Hz. Âdem'in iki oğlunun gençlik yıllarında yaşadıkları olay ihlas ve hasedi anlamak açısından önemlidir. Habil ihlâs ile bezenmişken Kabil haset ateşi ile kavrulmuştur. Aynı zamanda bu olay, haset duygusunun sebep olduğu tahribatı göstermek açısından dikkat çekicidir. Kur'an'da detaylarına girmeden anlatılan söz konusu hadise şöyledir: Hz. Âdem'in oğullarından Habil ve Kabil olarak bilinen iki kardeş Allah'a kurban takdim etmişlerdir. Allah'a tam teslimiyet gösterip ve gönülden sunduğu için Habil'in kurbanı kabul edilmiş, Kabil'inki ise kabul edilmemiştir. Neticede haset duygusuyla hareket eden ve nefesine yenik düşen Kabil, kardeşi Habil'i öldürmüştür²². Kur'an'da olay ilgili ayetlerde şöyle anlatılmaktadır:

"Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, Ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, 'Andolsun seni mutlaka öldüreceğim' demişti. Öteki, 'Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder' demişti. Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte bu zalimlerin cezasıdır." derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyararak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu."²³

Kıssadan çıkarılabilecek bazı dersler:

1- Allah'a tam teslimiyet içerisinde hareket eden, içtenlikle ve ibadet şuuruyla kurban sunduğu için Habil'in kurbanı kabul edilmiştir. Ancak önemsemeden, içtenlikle ve kulluk bilinciyle sunmadığı için Kabil'in kurbanı reddedilmiştir. Buradan hareketle kulluğun samimiyet gerektirdiği, dolayısıyla gençlere bu bilincin verilmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

2- Kulluk bilinciyle hareket edilmeyen ve samimiyetten uzak bir yaşantı, çeşitli olumsuz duyguların kabarmasına sebebiyet verebilir. Bu olumsuz duygulardan biri de hasettir. Bir kişilik problemi olarak görülmesi gereken haset, özellikle gençlik döneminde tehlikeli sonuçlara yol açabilir. Dolayısıyla erken

²¹ Cahit Karaalp, " Kur'an'da Örnek Genç Modeli" *Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı*, 15-16 EKİM 2018, Bingöl, s. 127-144.

²² Bkz. Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân fi Tevîli'l-Kur'ân*, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, Muessesetü'r-Risale, Beyrut, 2000, c. X, s. 201 vd.

²³ Maide, 5/27-30.

dönemden itibaren bu tür olumsuzlukların ıslah edilmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

3- Kabil'in suçlamalarına karşı Habil: "Allah ancak muttakilerin, kendisine karşı samimi olan kullarının kurbanını kabul eder. Bu konuda benim bir suçum ve yetkim yoktur. Sen bunu kendin istedin, kendin hak ettin. Bu konuda beni suçlamak yerine, yanlışlarını düzelt ve muttakilerden olmaya çalış." diyerek ona doğru yolu göstermeye devam etmesi, batıl karşısında hakkı en güzel şekilde savunmaya devam etmek gerektiğini göstermektedir.

3.2. Hz. İbrahim ve Ashab-ı Kehf'in Tevhid Mücadelesi

Tevhid, Allah'a zatında sıfatlarında ve fiillerinde ortak tanımamaktır. Başka bir ifade ile Yüce Allah'ı bir bilmek ve hiçbir şekilde ona şerik kabul etmemektir. İnsan bir yaratıcıya inanmaya ihtiyaç duyduğu için genellikle ergenlik döneminde bir takım arayışlara girmektedir.

Şüphesiz ergenlik döneminden itibaren gençlerin toplumsal hadiselerle ilgilerinin arttığı²⁴, yeni değerleri benimsemeye yetişkinlerden daha aktif rol oynadıkları kabul edilmektedir. Gençler, gelişim döneminin özellikleri sebebiyle çoğunlukla mevcut inancı, kültürü ve değerleri sorgulamaya ve nedensel düşünmeye daha yatkındırlar. Kur'an'da buna dair örnekler mevcut olup, bu örneklerden sadece ikisini zikrederek olayı değerlendirmeyi kâfi görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'de inançta tevhidî benimseyip bunun mücadelesini veren örnek bir şahsiyet olarak Hz. İbrahim'den söz edilmektedir. Putperest bir toplum içinde yaşayan genç biri olarak Hz. İbrahim, hâkim kültürü sorgulamış ve nedensel düşünme yöntemini kullanarak kavmine tevhid inancını duyurmaya çalışmıştır. Hz. İbrahim, tevhid inancını benimsediği gibi içinde yaşadığı toplumu da tevhid inancına davet etmiş ve her türlü şirk unsurlarına karşı en iyi şekilde mücadele vermiştir. O, putlara tapmanın mantıksızlığını anlatmak ve bunu kavminin zihnine iyice yerleştirmek; böylece düşünceleri için onların dikkatlerini celbedecek biçimde bir tutum ortaya koymuştur.

Rivayete göre Hz. İbrahim'in kavmi, adetleri üzerine bir bayram gününde putlarının önüne yemekler koyup şehrin dışında bayramlaşmaya gitmişlerdi. Babası Azer, Hz. İbrahim'i de davet etmiş ancak o, yola koyulduktan bir süre sonra hasta olduğunu söyleyerek gitmemiştir. Ortalık; sakin olduktan sonra putların bulunduğu yere girerek baltayla putları kırmış, sadece onların içinde büyük olan putu kırmayıp baltayı da onun boynuna asmıştır.²⁵ Söz konusu olay Kur'an'da şöyle aktarılmaktadır:

²⁴ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 376.

²⁵ Bkz. Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim*, Thk. Sami b. Muhammed Selâme, Daru Tayyibe, Riyad, 1999, c. V, s. 348 vd.

"And olsun ki biz daha önce İbrahim'e de rüşdünü vermiştik (akla uygun olanı göstermiştik). Biz onu biliyorduk. O zaman o, babasına ve kavmine: "Bu tapınıp durduğunuz heykeller nedir?" demişti. Onlar: "Biz atalarımızı bunlara tapar bulduk" dediler.

-İbrahim: "And olsun ki sizler de, atalarınız da apaçık bir sapıklık içindedir" dedi.

-Onlar : "Sen bize gerçeği mi getirdin (Sen ciddi mi söylüyorsun), yoksa şaka mı ediyorsun?" dediler.

-O şöyle dedi: "Hayır Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki onları O yaratmıştır. Ben de buna şahidlik edenlerdenim."

- "Allah'a yemin ederim ki, siz arkanızı dönüp gittikten sonra, ben putlarınıza elbette bir tuzak kuracağım."

-Derken o, bunları parça parça etti. Yalnız kendisine başvursunlar diye onların büyüğünü sağlam bıraktı.

-Kavmi) "Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o zalimlerden biridir." dediler.

-(Bazıları) "İbrahim denen bir gencin, onları diline doladığını duymuştuk" dediler.

- "O halde onu insanların gözleri önüne getirin, olur ki (aleyhinde) şahidlik ederler" dediler.

- (İbrahim gelince ona) "Ey İbrahim! bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?" dediler

-İbrahim: "Belki onu şu büyükleri yapmıştır, konuşabiliyorlarsa onlara sorun" dedi.

-Bunun üzerine vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) dediler ki: "Doğrusu siz haksızsınız."

-Sonra yine (eski) kafalarına döndüler: "And olsun ki (ey İbrahim!) bunların konuşmayacağını (sen de) bilirsin." dediler.

-(İbrahim) dedi: "O halde, Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar veremeyecek olan putlara mı tapıyorsunuz?"

- "Size de, Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yazıklar olsun, siz hâlâ akıllanmayacak mısınız?"

-Onlar: "Bir şey yapacaksanız, şunu yakın da tanrılarınıza yardım edin" dediler.

-Biz: "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve zararsız ol" dedik.

-Ona düzen kurmak istediler, fakat biz kendilerini d aha fazla hüsrana uğrattık.

-Onu da, Lût'u da, âlemler için bereketli ve kutsal kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık.

-Ona (İbrahim'e) İshak'ı, üstelik bir de Yakub'u ihsan ettik ve her birini salih kimseler kıldık.

-Onları buyruğumuz altında (insanlara) doğru yolu gösterecek önderler kıldık. Kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekat vermeyi vahyettik. Onlar bize kulluk eden kimselerdir."²⁶

İkinci örnek ise inançlı ve inancında sebatkâr olan gençler hakkındadır. Kur'an'ı Kerim'de Kehf sûresi'nde zikredilen ve Ashab-ı kehf olarak bilinen imanlı gençler, putperest bir toplum içinde yaşadıkları halde tevhid inancını benimsemiş ve bunu açıkça dile getirmişlerdir. Ancak baskıyla din değiştirme veya taşlanarak öldürülme tehlikesiyle yüz yüze geldiklerinde, müreffeh yaşantılarını terk ederek mağaraya sığınmışlardır. Onlar, Allah'a iman konusunda içinde buldukları toplumdan farklı düşünebilmiş ve tevhid inancını benimsemişlerdir.²⁷ Kur'an'ı Kerim'de bu gençlerden "Rablerine inanmış gençler"²⁸ şeklinde söz edilmekte ve bunlar övülmektedir. Tevhid ehli bu gençlerden Kur'an'ı-Kerim'de şöyle bahsedilmektedir:

" Biz sana onların kıssalarını gerçek olarak anlatacağız. Hakikaten onlar, Rablerine iman eden birkaç genç idi. Biz de onların hidayetlerini artırdık. (Oranın hükümdarı karşısında) ayağa kalkarak dediler ki: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan başkasına ilâh deyip tapmayız, yoksa saçma sapan konuşmuş oluruz. Şu bizim kavmimiz, Allah'tan başka ilâh edindiler. Onların ilâh olduğuna dair açık bir delil getirselerdî ya! Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kim olabilir?(İçlerinden biri şöyle demişti:) "Mademki siz, onlardan ve Allah'tan başka taptıkları putlardan ayrıldınız, o halde mağaraya sığının ki, Rabbiniz rahmetinden size genişlik versin ve işinizi rast getirip kolaylaştırsın."²⁹

Bu ayetlerden, söz konusu gençlerin içinde yaşadıkları toplumun geleneklerine ve inancına bağlı kalmadıkları, onlardan farklı düşündükleri, hakkı kabul ettikleri ve tevhid inancını benimsedikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla gençlerin hakkı kabul etme ve tevhid düşüncesini benimseme noktasında yetişkinlere göre daha yatkın oldukları söylenebilir. Çünkü yetişkinlerin gençlerden daha gelenekçi oldukları, gençlerin ise yetişkinlere nazaran daha sorgulayıcı özellikte oldukları çoğunlukla kabul gören bir görüştür.

Kehf sûresi 14. ayette ifade edildiği üzere Ashab-ı kehf'in *لَنْ نَدْعُوا مِنْ دُونِهِ إِلَهًا* "Allah'tan başkasına asla ilah demeyeceğiz" şeklindeki haykırıları,

²⁶ Enbiya, 21/ 51-73. Ayet mealleri için bkz. M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Sad. İsmail Karaçam ve dğr, Azim Dağıtım, İstanbul, 2011, c. V, s. 509-510.

²⁷ Fahrüddin er-Râzi, *Tefsîru'l-Kebîr Mefatihü'l Gayb*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1420, c. XXI, s. 142; Mehmet Emin Ay; "Kuran'da Gençler ve Gençlik Değerleri", *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2003, s. 31-32.

²⁸ Kehf, 18/13.

²⁹ Kehf, 18/13-16.

tevhid inancını benimsemeleri ve inançlarını seslendirmeleri, büyük bir aksiyonun öncüleri olarak telaki edilmelerinin³⁰ yanında, cesaret ve samimiyet örneği olarak da anlaşılabilir.

Bu gençlerin kalpleri, hiçbir etki karşısında sarsılmamış, dayanıklı, bildiği gerçeğe güvenen ve seçtiği iman sayesinde onurlu hale gelmiştir. Gençler, tevhid inancını şöyle haykırmışlardır: "O tek bir ilahtır, eşi ve benzeri yoktur; aksi takdirde batıl söz söylemiş, doğru ve tutarlı inanç sisteminden ayrılarak gerçeği çiğneyip haddimizi aşmış oluruz"³¹

Yukarıda kısaca zikrettiğimiz Hz. İbrahim ve Ashab-ı kehf'in tevhid mücadelesinden şu neticelere ulaşmak mümkündür:

1. Gençlik çağında inançlar ve düşünceler daha çok sorgulanabilmekte; bu dönemde insan, yeni fikirlere ve düşüncelere daha açık olabilmektedir.

2. Gençlik içinde bulunduğu toplumu ıslah etme ve yanlışlardan döndürme gibi bir görev ve sorumluluk üstlenmelidir. Ancak gençler değiştiremedikleri toplumun zararından korunmak için hicret etmek durumunda kalabilirler. Muhtemeldir ki bu durum toplumun ıslahı için uyanışın temelini teşkil eden hareketin ilk adımlarını teşkil edebilir. Büyük kahramanlık sergileyen Ashab-ı kehf bu anlamda her dönemdeki gençlik için bir model olma durumundadır.

3. Hz. İbrahim tevhid inancını tebliğ etmek için kavmini düşünmeye sevk etmek istemiştir. İçinde yaşadığı toplumu tevhid inancına çağırarak onları taş ve tahtadan yaptıkları cansız maddelerin tanrı olamayacaklarını mantık yoluyla kendilerine göstermek istemiş, ancak onlar düşünmek yerine onu cezalandırmaya kalkışmışlardır. Buradan hareketle, tevhidi düşüncenin, hakkın ve iyiliğin yayılması amacıyla en doğru yöntemin kullanılması gerektiği durumu karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu mücadelede bazen istenilen sonuçlara ulaşmak mümkün olmamakla birlikte çeşitli sıkıntılara maruz kalılabilmektedir.

4. Her şeye rağmen Allah'a tam teslimiyet gösterilmesi ve tevekkül edilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Özellikle gençlerin buna dikkat etmesi ayrı bir önem arz etmektedir.

5. Gençlik döneminde hem Hz. İbrahim hem de Ashab-ı kehf'in tevhid inancını benimsediği, halkını da buna çağırdığı, bu amaçla akıllı, cesur, kararlı bir duruş sergileyerek mücadele ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tevhid inancını benimsemeye ve bu yolda mücadele etmede örnek olan bu şahsiyetler ideal gençlik için bir rol model kabul edilmek durumundadır.

³⁰ Karacelil, "Ashab-ı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik ve Değerler" s. 211.

³¹ Seyid Kutup, *Fizilal'il- Kur'an*, Trc. M. Emin Saraç ve dğr., İstanbul, ty., c. IV, s. 404.

3.3. Hayâ ve İffet Timsali: Hz. Yusuf ve Hz. Meryem

İffet; insanı bedenî ve maddî hazlara karşı aşırı düşkünlükten koruyan erdem ³²; hayâ ise kınanma endişesiyle kurallara aykırı davranmaktan kaçınma ve bunu sağlayan duygu olarak tanımlanmaktadır. ³³

Hayâ bireye özgüven, saygınlık, ruh sağlığı ve Allah'a yakınlığı sağlar. İnsan, hayâ duygusu sayesinde benliği değersizleştiren fiil ve davranışlardan korunur. ³⁴ Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Yûsuf, Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb'ın kızları ve Hz. Meryem iffet ve hayâ örnekleri olarak takdim edilmektedir. Bu örnek şahsiyetlerden Hz. Yusuf ve Hz. Meryem'in hayatından bir kesit sunmayı yeterli görmekteyiz.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yusuf, bir iffet abidesi olarak anlatılmaktadır. Hz. Yusuf daha küçük yaşta iken kardeşleri tarafından kıskanılır, kuyuya atılır. Bazıları tarafından bulunup Mısır pazarında köle olarak satılır. Mısır Azizi'nin evine hizmetçi olarak giren Yusuf, orada büyür ve ergenlik çağına ulaşır. Ancak Züleyha olarak bilinen evin hanımının genç Yusuf'a karşı duyguları değişmiştir. O, Yusuf'tan hoşlanmış, Yusuf'a aşık olmuştur. Aziz'in eşi Züleyha, bir gün evde kimsenin olmadığı bir sırada kapıları kapattıktan sonra Yusuf'a gayri meşrû bir teklifte bulunmuştur. Yusuf: "Allah'a sığınırım, senin eşin benim efendimdir" şeklinde karşılık vermiştir. Müfessir Merâğî bu ifadeyi şöyle izah etmektedir: Yusuf, efendisinin kendisine iyilikte bulunduğunu, onun iyiliğine karşılık kötülükte bulunamayacağını, ona ve ehline ihanet etmeyeceğini, aksi takdirde zalimlerden olacağını, zalimlerin ise iflah olmayacağını söylemiştir. ³⁵

Yusuf, ihanet etmekten kaçınarak ondan uzaklaşmak istemiştir. Ancak Kadın, Yusuf'un peşinden koşarak onu yakalamaya çalışmış ve gömleğini arkadan yırtmıştır. Bu sırada Züleyha'nın kocası kapıda onlarla karşılaşmış, durumu anlamaya çalışmıştır. Suçunu gizlemek isteyen Züleyha, Yusuf'un suçlu olduğunu ve cezalandırılması gerektiğini söylemiştir. Yusuf kendisini savunmuş, asıl suçlunun Züleyha olduğunu söylemiş, nihayetinde suçsuz olduğu anlaşılınca da zindana atılmaktan kurtulamamıştır. ³⁶ Söz konusu olay, ilgili ayetlerde şöyle ifade edilmektedir:

"Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek, 'Haydi gelsene!' dedi. O ise, 'Allah'a

³² Mustafa Çağrı, "İffet", *DİA*, c. XXI, İstanbul, 1989, s. 506.

³³ Çağrı, "Hayâ", *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, s. 554.

³⁴ Osman Pazarlı, *İslam'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972, s. 304.

³⁵ Ahmed Mustafa el-Merağî, *Tefsîru'l-Merağî*, Matbaatu Mustafa el-Babî el-Halebî, Mısır, 1946, c. XII s. 130.

³⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, Thk. Ahmet Berdunî-İbrahim Aftiş, Dâru'l-Kutubi'l-Misriyye, Kahire, 1964, c. IX, s. 162 vd.

sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler' dedi." Andolsun, kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı, Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz, ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı. İkisi de kapıya koştular. Kadın, Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: 'Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.' Yûsuf, 'O, benden arzusunu elde etmek istedi' dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: 'Eğer onun gömleğinden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, o (Yûsuf) yalancılardandır.' "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir."³⁷

H. Yusuf'a şantaj ve tehdit devam etmiş, ancak O, iffet ve Allah'a teslimiyeti şiar edinmiştir. Böylece H. Yusuf iffetin sembolü haline gelmiştir. Zindana atılma tehdit ve şantajı karşısında Genç Yusuf'un sergilediği tavır dikkate şayandır. Bu kesit ilgili ayetlerde şöyle anlatılmaktadır:

"Yûsuf, 'Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara meyleder ve cahillerden olurum' dedi. Rabbi, onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."³⁸

Vefa, hayâ ve iffet timsali olan H. Yusuf'un takındığı bu tavır, her devirde gençlik için bir model oluşturmaktadır.

H. Yusuf suçsuz olduğu halde hapse atılmış ancak o, tam bir teslimiyetle zindanı eğitim-öğretim yuvası haline getirebilmiştir. Bu durum onu örnek alan sonraki nesiller için bir çıkır olmuş; dolayısıyla Medrese-i Yusufiye kavramı günümüze kadar bunu ifade etmek için kullanılagelmiştir.

Kur'ân'da iffet ve teslimiyet örneği olarak zikredilen başka bir şahsiyet ise H. Meryem'dir. H. Meryem annesi tarafından mabede adanmış, doğumundan itibaren H. Zekeriya'nın gözetiminde Allah tarafından "güzel bir bitki misali" yetiştirilmiş, ergenlik dönemine eriştiğinde mabedin bir köşesinde inzivaya çekilip kendisini ibadete vermiştir. H. Zekeriya her ne vakit onun yanına varsa orada, mevsimi olmayan meyveler görmüş, bunların nereden geldiğini sorduğunda "Bunlar Allah'tan gelmektedir. Zira o, dilediğini hesapsız rızıklandırır" şeklinde cevap vermiştir. H. Meryem'in olağan üstü gelişmeler yaşamaya devam ettiğini, hatta yaşadıkları bazı olayların psikolojik olarak kendisine çok ağır geldiği için ölümü temenni ettiği anlaşılmaktadır.³⁹ Bu hususla ilgili ayetler şöyledir:

³⁷ Yusuf, 12/23.

³⁸ Yusuf, 12/33-34.

³⁹ Muhammed Ali es-Sabûni, *Saffetu't-Tefasir*, Daru Sabûni, Kahire, 1997, c. II, s. 195 vd.

"(Ey Muhammed!) Kitap'ta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germiştin. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, 'Senden, Rahmân'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme)' dedi. Cebrail, 'Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim' dedi. Meryem, 'Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım hâlde, benim nasıl çocuğum olabilir?' dedi. Cebrail, 'Evet, öyle. Rabbin diyor ki: O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir' dedi. Böylece Meryem, çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!' dedi. Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: 'Uzülme, Rabbin senin alt tarafında bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini göreceksin, 'Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım' de.⁴⁰

Hizmet Meryem'in Allah'ın meleği Cebrail'i insan suretinde görünce, senden Allah'a sığınırım. Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen, beni rahatsız etme, şeklindeki sözleri ve Cebrail'in ona bir çocuk sahibi olacağını haber vermesi ve Hz. İsa'yı doğurduktan sonra "Ah keşke bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim" diyerek üzüntüsünü ifade etmesi onun iffet timsali olduğunu göstermektedir. Hz. Meryem, Kur'an'da "Allah'ın tertemiz yarattığı ve dünyadaki bütün kadınlara üstün kıldığı"⁴¹ bir şahsiyet olarak belirtilmektedir. Ayrıca o, iffet, hayâ, edep ve takva ehli, ibadete çok düşkün ve Rabbine teslim olan biri olarak da bilinmektedir.⁴² Bu açıdan Kur'an'da açıkça zikredilen Hz. Meryem, özellikle genç kızlar için bir model olduğu ifade edilebilir.

Yukarıda kısaca zikrettiğimiz olaylardan şu dersleri çıkarmak mümkündür:

1- Sıkıntılar nimete sebep olabilir. Hz. Yusuf önce kuyuya atılır, köle olarak satılır. Sonra da şehvi arzulara maruz kalıp zorlu bir imtihan geçirir. Ardından zindana atılır. Nihayet Mısır'ın idarecisi olur. Böylece zorluktan sonra rahatlık, gönül kırıklığından sonra izzet ve ilâhî yardım gelmiştir. Yani sıkıntılar kalıcı değildir.

2- İffetli ve güvenilir olmak, hak yolda sebat etmek hem erkekler, hem de kadınlar için hayrın kaynağı olmaktadır. Fazilete sarılmak saygınlığa ve mutluluğa götüren bir araç gibidir. Gerçekler er-geç ortaya çıkar.

⁴⁰ Meryem, 19/16-26.

⁴¹ Âl-i İmran, 3/42

⁴² Ay, "Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri", s. 33-34.

3- İman ve sabır zorlukları aşmanın, basitliklerden kurtulmanın yegane yoludur. Hz. Yusuf'u temiz bir ruh sahibi, şehvî arzular ve aldatıcı zevkler karşısında koruyan en önemli güç iman, sabır ve takva elbisesi olmuştur.

4- Hz. Yusuf, Züleyha'nın "zindana attırmak" tehditlerine aldırmamış, "'Ya Rabbi! Onların beni davet ettikleri şeyi yapmaktansa zindan benim için daha hayırlıdır" diyerek Allah'a iltica etmesi, zorlukta ve darlıkta ümitsizliğe kapılmamak, Allah'a yönelmek ve ona sığınmaktan geçtiği öğretilmektedir.

5- Zorluklar mümini Allah'a davet vazifesinden caydırmamalıdır. Zira Hz. Yusuf, zindanda olmasına rağmen tebliğ görevini sürdürmekten geri durmamıştır.

6- Hadiseleri değerlendirmede basiret, izzet ve vakar sahibi olmanın önemi açıklanmaktadır. Çünkü Hz. Yusuf, suçlu olduğu ve suçu sebebiyle hapse konulduğu şeklinde yanlış bir algı oluşmaması için suçsuz olduğu ilân edilmeden, zindandan ayrılmak istememiştir.

7- ⁴³Yüce Allah, Cebrail'i Hz. Meryem'e tam bir insan şeklinde göndermiştir. Hz. Meryem karşısında bir insanı görünce "'Eğer "Allah'tan sakınan biri isen, senden Rahman'a sığınırım!" demiştir. Bu, Hz. Meryem'in buluş çağını aşığı, bir erkeğin yanına gelmesinin ne anlama geldiğini, cinsel ahlâk bakımından bir problem yaşanacağını fark ettiği, karşısındaki insana ne söyleneceğini bildiği ve onun sakınma duygusuna hitap ettiğini göstermektedir.

8- "Senden Rahman'a sığınırım" sözünden de Hz. Meryem'in, Allah'ın Rahman ismini bildiği ve kötülüklerden O'na sığınılacağını ifade edecek kadar dini bir anlayışa ve eğitime sahip olduğu, anlaşılmaktadır.

9- Bu durum özellikle kadınlara ve kızlara kimsenin bulunmadığı bir yerde bir erkekle baş başa kalınca, cinsellik bakımından bir tehlike sezince, erkeğe ne demesi gerektiği öğretilmektedir. Hz. Meryem, karşısındaki erkeğin sakınma duygusuna, takvasına hitap ederek, kendisinin de Allah'a sığınmasını örnek ile anlatarak karşısındakini etkilemek istemiştir.

10- "Ben kötü bir kadın da değilim" sözü ile Hz. Meryem, kendisinin iffetli olduğunu ve karşısındaki erkeği reddettiğini göstermek istemiştir.

11- Ayrıca Hz. Meryem, evli olmayan kadının çocuk doğurmasının kötü kadın olmak anlamına geldiğini veciz bir şekilde ifade etmiştir. Böylece "nikah" kavramına meşru ve meşru olmayan cinsel temasa, meşru çocuk ve meşru olmayan çocuk anlayışına dikkat çekmiş olmaktadır.⁴⁴

⁴³ Bkz. Vehbe Zuhayli, *Tefsirü'l-Münir*, Trc. Beşir Eryarsoy ve dğr. Risale Yayınları, İstanbul, 2009, c. VI, s. 433-435.

⁴⁴ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, ty., c. XII, s. 96 vd.

3.4. Güven, Yardımlaşma ve Cesaret Örneği: Hz. Musa

İslam, koymuş olduğu ahlaki ilkelerle Müslümanların her konuda güvenilebilen kimseler olmasını amaçlamıştır. Kuran-ı Kerim’de birçok ayet, peygamberlerden söz ederken güvenilir kişiler olduklarını belirtmektedir. Bu manada pek çok defa tekrar edilen "*Gerçek şu ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim*"⁴⁵ ayeti dikkat çekicidir. Bu âyette güvenilir, özü sözü doğru olmak gerektiği ifade edilmektedir.

Kasas sûresinde Hz. Musa’dan "güvenilir biri" olarak söz edilmektedir. Hz. Musa Firavun’un sarayında büyümüş, gençlik yıllarında kendi kavminden biri ile bir Mısırlının kavga ettiğini görmüş, kavgaya karışmış, öldürülme kastı olmadan bir Mısırlının ölümüne sebep olmuştur. Bu olaydan ötürü çok üzülmüş, tevbe etmiştir. Olayın duyulması üzerine Mısır’dan kaçan Hz. Musa, Medyen şehrine ulaşmış, bir kuyu başında hayvanlarını sulayan kimselerle karşılaşmıştır. Hayvanlarını sulamak için sıra bekleyen iki kız kardeşin durumunu fark etmiş ve kendilerine yardımcı olmuştur. Neticede Hz. Şuayb olduğu söylenen yaşlı adamla tanışmış ve on yıl süreyle -ona çobanlık yapmak üzere- Medyen şehrinde kalmıştır.⁴⁶

Hz. Musa’nın gerek Mısırlı kıptiye karşı kendi kabilesinden olan birini korumaya çalışması, gerekse söz konusu kızlara ait hayvanları sulaması güçsüzlere yardım etmede delikanlılık psikolojisinin tipik örneği olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Hz. Musa’nın davranışlarını süzen söz konusu kızlar onun güçlü, iffetli ve güvenilir biri olduğunu belirtmişlerdir.⁴⁷ Bu hadise, Kur’an’da ilgili ayetlerde şöyle ifade edilmektedir:

"Medyen suyuna varınca, suyun başında (hayvanlarını) sulamakta olan bazı insanlar gördü. Bunların yanında da koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü. Mûsâ onlara, '(Koyunlarınızı burada tutmaktaki) maksadınız ne?' dedi. Onlar, 'çobanlar sulayıp çekilinceye kadar biz koyunlarımızı sulayamayız. Babamız ise çok yaşlı bir adamdır' dediler. Bunun üzerine Mûsâ onların koyunlarını suladı. Sonra gölgeye çekilip, 'Rabbim! Bana göndereceğin her hayra muhtacım' dedi. Nihayet kızlardan biri utana utana yürüyerek ona gelip, 'Bizim için koyunlarımızı sulamanın ücretini vermek üzere babam seni çağırıyor' dedi. Mûsâ, onun (Şu'ayb'ın) yanına gelip başından geçenleri ona anlatınca Şu'ayb, 'Korkma, o zalim kavimden kurtuldun' dedi. Kızlardan biri, 'Babacığım, onu ücretle tut. Herhâlde ücretle tuttuklarının en hayırlısı, güçlü ve güvenilir olan bu adam olacaktır' dedi. Şu'ayb, 'Ben, sekiz yıl bana çalışmana karşılık, şu iki kızımın birisini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer sen bunu on yıla tamamlarsan, o da

⁴⁵ Yusuf, 12/54; Ayrıca bkz. Şuara, 107, 125, 143,162.

⁴⁶ Bkz. İbn Kesir, c. VI, s. 226 vd.

⁴⁷ Bkz. Vehbe Zuhayli, *et-Tefsirü'l-Münir*, c. X, s. 372-376.

*senden olur. Ben seni zora koşmak da istemiyorum. İnşallah beni salih kimselerden bulacaksın' dedi. Mûsâ, şöyle dedi: 'Bu, seninle benim aramda bir iş. İki süreden hangisini tamamlarsam bana bir husûmet yok. Allah, söylediklerimize vekildir.'*⁴⁸

Ayetlerden çıkarılabilecek bazı dersler ve öğütleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Hz. Musa'nın gençliğinde kazaen bir adamın ölümüne sebep olması, bundan ötürü çok üzölmüş olması ve Allah'tan bağışlama dilemesi gençlerin hata yapabileceğini ancak hatalarından pişmanlık duyup dersler çıkarmaları gerektiğini işaretler.

2. Hz. Musa'nın hemencecik onların hayvanlarını sulaması, sonra tekrar, bir ağacın gölgesinde dinlenmeye çekilmesi ve "Ey Allah'ım bana vereceğin her hayra muhtacım" şeklinde dua etmesi, onun içinde bulunduğu sıkıntılı haline işaretler. Dolayısıyla gençlerin çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalmaları durumunda ümitsizliğe düşmeden öncelikle Allah'a el açıp ondan yardım dilemeleri gerektiğinin göstergesidir.

3. Bir müddet sonra kızlardan birinin utana utana Hz. Musa'nın yanına gelip hayalî bir şekilde, "Babam, bizim için sürüleri sulamana karşılık ücret vermek üzere seni davet etmektedir." demesi kızların konuşmalarında ve davranışlarında hafif meşrep davranışlardan uzak kalmaları ve ölçülü hareket etmeleri gerektiğine işaret kabul etmek mümkündür. Ölçülü hareket etmek, her zaman görülmesi istenen güzel davranışlardandır.

4. Hz. Musa yapmış olduğu yardımı, bir ödöl veya ücret mukabilinde yapmamıştır. Ancak açlık, bitkinlik ve barınacak güvenli bir mekâna muhtaçlık gibi sebeplerden ötürü o, davet edildiğinde gurur yapmamış, bu daveti Allah tarafından duasına bir karşılık olarak düşünmüş ve davet edilen yere gitmiştir.⁴⁹ Dolayısıyla genel olarak gençlerin mertliğine, güçsüzlerden yana tavır sergilemelerine, iyiliğı karşılıksız yapmalarına dikkat çekildiğine ve bu davranışların övüldüğüne; ayrıca ihtiyaç halinde gururdan kaçınılması gerektiğine işaret edilmektedir.

3.5. Hz. Lokman'ın Oğluna Nasihatleri

Gençlik döneminde çeşitli olumsuzluklarla karşılaşma olasılığı daha fazla olduğu için gençlerin bir takım uyarı ve tavsiyelere ihtiyaçları vardır. Kur'an'ı Kerim'de Lokman (a.s)'ın oğluna tavsiyeleri dikkat çekicidir.

⁴⁸ Kassas, 28/23-28.

⁴⁹ Ebu'l A'la Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, Terc. Muhammed Han Kayani ve dğr. İnsan Yayınları, İstanbul, 1987, c. IV, s. 153.

Hız. Lokman'ın oğluna yaptığı nasihatlerin Kur'an'da açık bir şekilde zikredilmesi gençlerin önemsenmesi ve onlara çeşitli tavsiyelerde bulunulması gerektiğini göstermektedir. Müfessir İbn Aşur'un ifade ettiği gibi Hız. Lokman bu öğütlerinde itikadi meseleler, muamelat ve nefis terbiyesine değinerek şeriatın temel esaslarına dikkat çekmektedir.⁵⁰

Kur'an'da söz konusu öğütler Hız. Lokman'ın lisanıyla şöyle hikaye edilmektedir:

*"Ey oğlum, Allah'a şirk koşma. Şüphesiz şirk, gerçekten büyük bir zulümdür. Ey oğlum, yaptığın iş gerçekten bir hardal tanesi ağırlığında olsa da, bu, ister bir kaya parçasında ya da göklerde veya yerin derinliklerinde bulunsa bile, Allah onu açığa çıkarır. Şüphesiz Allah, latif olandır, her şeyden haberdardır. Ey oğlum, namazı dosdoğru kıl, iyi şeyleri emret, kötülükten sakındır ve sana isabet eden musibetlere karşı sabret. Çünkü bunlar, azmedilmesi gereken işlerdendir. İnsanlara karşı büyüklenme ve böbürlenmiş olarak yeryüzünde yürüme. Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez."*⁵¹

Yukarıdaki ayetlerden çıkarılabilen dersleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Gençliğe, şirkin bağışlanmayan ve büyük günahlardan olduğu gerçeğinin hatırlatılması ve bu bilinçle hareket edilmesi gerektiğine işarettir.
2. Allah'ın mutlak güç sahibi olduğu, her şeyi görüp bildiği hatırlatılmaktadır. Dolayısıyla Allah, insanın yapıp ettiklerini, gizli-açık her şeyi görüp bilmektedir. Gençlerin bu bilinçle yetiştirilmeleri ve buna göre hareket etmeleri önem arz etmektedir.
3. Yürüyüş ve konuşmada kibirli davranışlar göstermenin, övünüp böbürlenmenin, sesi yükseltmenin ve bağırmanın Kur'an ahlakıyla bağdaşmadığı; insanın, özellikle gençliğin bu tür olumsuz davranışlardan kaçınması, fert ve toplumun huzuru açısından önemli değlerlerdir.
4. İnsanın ana-babasına iyilik yapması ve şükretmesinin farz olduğu belirtilmiştir. Özellikle annesinin hamileyken çektiği zorluklar hatırlatılmaktadır. Fakat anne ve babaya şükürün farz olması, Allah'a şirk koşmada onlara itaati caiz kılmamaktadır. İnsan anne ve babasına dünya işlerinde güzel muamele etmeli, hidayete ulaşmaları için çaba göstermelidir.⁵²

Sonuç

Kur'an'da doğrudan veya dolaylı olarak birçok ayet, gençlerden söz etmekte ve çeşitli mesajlar vermektedir. Özellikle gençlik yıllarında peygamberlerin ve mümin gençlerin yaşadıkları hadiseler dikkat çekicidir.

⁵⁰ Muhammed Tahir İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Daru Tunusî, Tunus, 1984, c. XXI, s.145.

⁵¹ Lokman, 31/13-18.

⁵² Muhammed İzzet Derveze, *Tefsîru'l- Hadis*, Daru İhyai Kutubi'l Arabi, Kahire, h.1383, c. IV, s. 245.

Dolayısıyla bu hadiselerden alınan dersler, gençliğin istikamet üzere yaşamalarında, bir pusula gibi değerlendirilmelidir.

Hiz. Âdem'in iki oğlunun kıssası zikredilmiş Allah'a teslimiyet ile nefse teslim olmanın davranışlara etkisi açıklanmış ve hasedin ciddi tahribata sebep olabileceği vurgulanmıştır.

Hiz. İbrahim'in ve Ashab-ı kehf'in tevhid mücadelesine, bu uğurda maruz kaldıkları sıkıntılar ve Allah'a teslimiyet göstermelerine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla bu örneklerden rol model olarak yetişen gençliğin fedakâr, cesur ve kararlı davranabilmeleri kaçınılmazdır.

Hiz. Yusuf'un zor sınavlarla baş başa kalması, buna karşılık sabırlı ve iffetli bir tutum takınması, Allah'a teslimiyet göstermesi, O'ndan yardım dilemesi sonucunda başarıya ulaştığı görülmektedir. Buradan hareketle başarının iman, sabır ve takva ile gerçekleşebileceğini bizlere göstermektedir.

Hiz. Musa'nın hatalarına tövbe etmesine, güvenilir kişiliğine ve cesaretine dikkat çekilerek bunların gençlik psikolojisinin önemli özellikleri arasında olduğu ifade edilebilir. Hiz. Şuayb'ın kızlarının edep ve hayâlı davranışları; Hiz. Meryem'in, iffet ve hayâ timsali olduğunu gösteren sözleri üzerinde durulmuş; davranışlarda ölçülü olmanın her çağda gençler için de önemli değerler olduğuna işaret edilmiştir.

Hiz. Lokman'ın oğluna yaptığı öğütlere yer verilmiş, buna göre Allah'a ortak koşmanın zulmün kaynağı olduğu belirtilmekte, anne babaya itaat ile aile birliğine değer verilmesi istenmektedir.

Ahiret bilinci ve sosyal sorumluluk sahibi gençliğin yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kur'an'da övülen söz konusu hasletler gençlere, eğitim sürecinde, birer rol model olarak değerlendirilmesi ve ideal gençliğin meydana gelmesinde katkı sağlaması amacıyla mülâhaza edilmiştir.

Kaynakça

- Ay, M. Emin; "Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri", *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2003.
- Bayraklı, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, ty.
- Çağrı, Mustafa; "İffet", *DİA*, XXI, İstanbul, 1989.
- _____; "Hayâ", *DİA*, XVI, İstanbul, 1997.
- Derveze, Muhammed İzzet; *Tefsiru'l-Hadis*, Daru İhyai Kutubi'l Arabi, Kahire, h. 1383.
- Develioğlu, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Doğuş Yayıncılık, Ankara, 1970.
- Doğan, Mehmet; *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Gökçe, Birsen; *Gecekondu Gençliği*, Hacettepe Üniversitesi Yay, Ankara, 1971.
- İbn Âşûr Muhammed Tahir; *Tefsiru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Daru Tunusî, Tunus, 1984.

- İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'an'l- Azim*, Thk, Sami b. Muhammed Selâme, Daru Tayyibe, Riyad, (I-VIII), 1999.
- İsfehanî, Rağıb; *el-Müfredat fi'l-Ğaribil-Kur'an*, Thk. Muhammed Seyyid Geylanî, Daru'l-Marife, Beyrut, ty.
- Karaalp Cahit, *Bingöl Üniversitesi Uluslararası Sempozyum Modern Çağda Gençliğin Anlam Arayışı*, " Kur'an'da örnek Genç Modeli" (15-16 EKİM 2018, Bingöl) s. 127-144.
- Karacelil, Süleyman; "Ashab-ı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik ve Değerler" *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı. 21, Yıl. 2011.
- Komisyon; *Türkçe sözlük*, TDK, Ankara, 1998.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî; *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'an*, Thk. Ahmet Berdunî-İbrahim Aftış, Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, Kahire, 1964.
- Kutup, Seyid; *Fizilal'il-Kur'an*, Terc. M. Emin Saraç ve dğr. İstanbul, ty.
- Merağî, Ahmed Mustafa; *Tefsîru'l-Merağî*, Matbaatu Mustafa el-Babî el-Halebî, Mısır, 1946.
- Mevdudî, Ebu'l Â'lâ; *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Terc. Muhammed Han Kayanî ve dğr. İnsan Yay, İstanbul, 1987.
- Pazarlı, Osman; *İslam'da Ahlak*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1972.
- Râzî, Fahrüddin; *Tefsîr-i Kebîr Mefatihul Gayb*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrut, 1420
- Sabunî, Muhammed Ali, *Saffetu't-Tefâsir*, Daru Sabûnî, Kahire, 1997, II, 195-197.
- Şengül İdris; "Kur'an Kıssalarının Tarihi Değeri", IV. Kur'an Haftası Kur'an Sempozyumu, 17-18 Ocak, Fecr Yay, Ankara, 1998.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir; *Câmiu'l-Beyân fi Tevîli'l-Kur'ân*, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, Muessesetü'r-Risale, Beyrut, 2000.
- Yazır, M. Hamdi; *Hak Dini Kur'an Dilî*, Sad. İsmail Karaçam ve dğr. Azim Dağıtım, İstanbul, 2011.
- Yörükoğlu, Atalay; *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2003.
- _____; *Gençlik Çağı*, Ankara, 1986.
- Zuhayli, Vehbe; *Tefsîrü'l-Münir*, Terc. Beşir Eryarsoy ve dğr. Risale Yayınları, İstanbul, 2009.